EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2024 03 13
COM(2024) 123 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

8-osios aplinkosaugos veiksmų programos laikotarpio vidurio peržiūra

{SWD(2024) 60 final}

1. ĮVADAS 2
2. PAŽANGA SIEKIANT PRIORITETINIŲ TIKSLŲ 3
2.1 Spartus ir nuspėjamas išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimas ir gamtinių anglies dioksido absorbentų kiekio didinimas 3
2.2 Prisitaikymo prie klimato kaitos stiprinimas ir integravimas, be kita ko, ekosisteminiais metodais 6
2.3 Švari žiedinė ekonomika 8
2.4 Nulinė tarša aplinkoje be toksinių medžiagų 11
2.5 Biologinės įvairovės apsauga, išlaikymas ir atkūrimas 13
2.6 Gamybos ir vartojimo poveikio aplinkai ir klimatui mažinimas 15
3. PAŽANGA, SUSIJUSI SU PASIRINKTOMIS REIKIAMOMIS SĄLYGOMIS 18
3.1 Įgyvendinimas, vykdymo užtikrinimas ir aplinkos apsaugos teisės viršenybė 18
3.2 Pertvarkos finansavimas 18
3.3 Integruoto politikos formavimo valdymas 20
3.4 Tvarūs verslo modeliai siekiant atsparios ekonomikos 21
3.5 Teisinga pertvarka ir teisingumas aplinkos srityje 21
3.6 Aplinkos ir sveikatos ryšys 23
3.7 Skaitmenizacija 23
3.8 Įgyvendinimas pasauliniu mastu 24
4. PAŽANGOS VERTINIMAS 25
5. IŠVADOS 25

1. ĮVADAS

Komunikate „Europos žaliasis kursas“ pripažįstama, kad mūsų karta susiduria su iššūkiu, susijusiu su klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimu, kurie, kaip vis daugiau mokslininkų ir ekonomistų įspėja, gali pasiekti negrįžtamą lygį[1]. Jame nustatyta, kaip siekti, kad iki 2050 m. ES taptų pirmuoju pasaulyje *neutralaus poveikio klimatui žemynu, kuriame būtų efektyviai naudojami ištekliai ir nuošalyje nebūtų paliktas nė vienas žmogus ir nė viena vietovė*[2]. Komunikate išdėstyta pokyčius skatinanti darbotvarkė, kuria siekiama, kad ES taptų modernia ir konkurencinga ekonomika, kuri būtų atspari išorės sukrėtimams ir kurioje žmonės galėtų gyventi teisingą ir klestintį gyvenimą sveikoje aplinkoje.

Remiantis Žaliojo kurso dokumentu, **8-ojoje aplinkosaugos veiksmų programoje**[3] nustatyta aplinkos ir klimato politikos iki 2030 m. veiksmų programa, apimanti 2030 m. šešis teminius prioritetinius tikslus ir 2050 m. ilgalaikį prioritetinį tikslą gyventi gerai pagal mūsų planetos išgales. Joje nustatytos sąlygos, kurias sudarius visi sektoriai galėtų darniai pasiekti šiuos tikslus. Šios programos įgyvendinimas yra labai svarbus siekiant aplinkos ir klimato politikos tikslų pagal JT darbotvarkę iki 2030 m., jos darnaus vystymosi tikslus (DVT) ir daugiašalius susitarimus dėl aplinkos ir klimato.

Pagal 8-osios aplinkosaugos veiksmų programos 5 straipsnio 1 dalį šioje ataskaitoje pateikiama pažangos, padarytos siekiant programoje nustatytų teminių prioritetinių tikslų, **laikotarpio vidurio peržiūra**[4]. Joje apžvelgiama reikiamų sąlygų būklė ir pažanga, padaryta stebint ir vertinant sisteminius pokyčius. Prie jos pridedamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, kuriame pateikiamos išsamesnės įžvalgos apie kiekvieną prioritetinį tikslą, galimybes atveriančią sistemą ir stebėseną, taip pat apie programos 2050 m. viziją.

Ši laikotarpio vidurio peržiūra grindžiama **Europos aplinkos agentūros (EAA)** pažangos siekiant programos tikslų **stebėsenos ataskaita**[5], pagrįsta 8-osios aplinkosaugos veiksmų programos stebėsenos sistema[6]. Joje taip pat atsižvelgta į diskusijas su valstybių narių ekspertais ir suinteresuotaisiais subjektais, atsiliepimus, gautus atsakant į kvietimą teikti informaciją[7], ir kitas susijusias išvadas.

Apskritai, plataus užmojo priemonės, kurių ėmėsi ES, padėjo padaryti pažangą, visų pirma mažinant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, gerinant oro kokybę ir sutelkiant finansavimą žaliajai pertvarkai. **Pasiekti 2030 m. tikslus bus galima**, jei valstybės narės įvykdys savo įsipareigojimus įgyvendinti politikos priemones ir teisės aktus.

Vis dėlto **reikia dėti daugiau pastangų**, kad būtų pereita prie tvarios gamybos ir tvaraus vartojimo. Tam, be kita ko, reikėtų kartu su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais

---

[1] https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf. Pasaulio ekonomikos forumo 2024 m. pasaulinės rizikos ataskaitoje klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimas nurodomi kaip didžiausi trumpalaikiai ir ilgalaikiai rizikos veiksniai.
[2] COM(2019) 640 *final*.
[3] Sprendimas (ES) 2022/591.
[4] Sprendimo (ES) 2022/591 4 straipsnis.
[5] https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme
[6] COM(2022) 357 *final*.
[7] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14080-8th-Environment-Action-Programme-Mid-term-Review_lt

išnagrinėti tinkamas alternatyvas pagrindiniuose ekonomikos sektoriuose, kuriomis kartu galėtų būti užtikrintas ES konkurencingumas. ES vartojimas daro poveikį, kuris vis dar viršija tam tikras planetos išgales. Be to, nors per pastaruosius kelerius metus pasiekta didelių laimėjimų, įskaitant didelį atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimą ir mažesnę priklausomybę nuo iškastinio kuro, ES galėtų dar labiau sumažinti žaliavų ir iškastinių išteklių naudojimą. Tai padėtų sumažinti oro, vandens ir dirvožemio taršą, biologinės įvairovės nykimą ir taip sumažintų spaudimą ekosistemoms ir vertės grandinėms.

Todėl labai svarbu **priimti ir visapusiškai įgyvendinti plataus užmojo veiksmus, kurių imamasi pagal Europos žaliąjį kursą, kaip nurodyta 8-ojoje aplinkosaugos veiksmų programoje**, siekiant realaus poveikio vietoje ir ilgalaikio ES ekonomikos ir visuomenės atsparumo.

2. PAŽANGA SIEKIANT PRIORITETINIŲ TIKSLŲ

2.1 Spartus ir nuspėjamas išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimas ir gamtinių anglies dioksido absorbentų kiekio didinimas

Klimato kaita spartėja ir daro vis didesnį poveikį žmonėms, gamtai ir ekonomikai tiek ES, tiek visame pasaulyje.

ES padarė didelę pažangą siekdama tikslo sumažinti grynąjį išmetamą ŠESD kiekį. **Vis dėlto reikia nuveikti daugiau, kad būtų pasiektas tikslas, susijęs su grynuoju dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF) sektoriaus veiklos absorbuojamu ŠESD kiekiu.** Šio sektoriaus tendencijos ES yra neigiamos – ji praranda anglies dioksido absorbentus, o kai kurių valstybių narių žemės naudojimo sektoriuje ŠESD išmetamos, o ne absorbuojamos.

Apskritai iš 2022 m. duomenų matyti, kad **ES vidaus grynasis išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis** (išskyrus tarptautinę aviaciją) **nuolat mažėja** – 2022 m. jis buvo 32,5 proc. mažesnis, palyginti su 1990 m.[8] Vis dėlto, norint pasiekti ES 2030 m. išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo tikslą (bent 55 proc., palyginti su 1990 m.) ir iki 2050 m. neutralizuoti poveikį klimatui, **reikia paspartinti išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo tempą ir užtikrinti beveik trigubai didesnį vidutinį metinį mažinimo lygį**, negu pasiekta per praėjusį dešimtmetį. Palyginti su ankstesnėmis klimato kaitos švelninimo pastangomis, išmetamą teršalų kiekį labiausiai reikia mažinti pastatuose ir transporto sektoriuje, kur priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tempas yra vangus ar net juda priešinga kryptimi.

Norint **pasiekti tikslą, susijusį su grynuoju dėl LULUCUF absorbuojamu ŠESD kiekiu**, labai svarbu gerokai padidinti anglies dioksido absorbavimą.

2021 m. priimtame **Europos klimato teisės akte**[9] ES nustatė teisiškai privalomą tikslą **iki 2050 m.** pasiekti visos ekonomikos **poveikio klimatui neutralumą ir jos atsparumą**.

[8] COM(2023) 653 *final*.
[9] Reglamentas (ES) 2021/1119.

Europos klimato teisės akte taip pat nustatytas tarpinis tikslas – iki 2030 m. grynąjį išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį (išmetamą kiekį atėmus absorbuojamą kiekį) sumažinti bent 55 proc., palyginti su 1990 m. lygiu.

Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinys[10] padeda ES sąžiningai, ekonomiškai efektyviai ir konkurencingai siekti savo klimato politikos tikslų. ES priėmė daugumą priemonių rinkinyje pateiktų pasiūlymų[11], kuriuos visiškai įgyvendinus bus užtikrinta, kad ES pasieks atnaujintą 2030 m. grynojo išmetamo ŠESD kiekio mažinimo tikslą. Persvarstyta **ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema** dabar yra platesnio užmojo (2030 m. išmetamųjų teršalų kiekis bus sumažintas 62 proc., palyginti su 2005 m. lygiu) ir išplėsta, kad apimtų tarptautinį jūrų transportą. Dėl degalų deginimo kelių transporto sektoriuje ir kuro deginimo pastatuose bei mažai teršalų išmetančiuose sektoriuose išmetamam šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekiui bus taikoma nauja atskira apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ATLPS2)[12], pagal kurią iki 2030 m. išmetamųjų teršalų kiekis bus sumažintas 42 proc., palyginti su 2005 m. lygiu.

ES nusprendė iki 2030 m. padidinti **Pastangų pasidalijimo reglamente (PPR)**[13] nustatytą bendrą išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo tikslą, apimantį ŠESD kiekį, išmetamą vidaus transporto sektoriuje (išskyrus aviacijos sektoriuje išmetamą CO_2), pastatų, žemės ūkio, smulkiosios pramonės ir atliekų sektoriuose, nuo 29 iki 40 proc., palyginti su 2005 m., **ir peržiūrėti kiekvienos valstybės narės 2030 m. tikslus**.

Naujajame Reglamente dėl LULUCF[14] nustatytas bendras ES lygio tikslas pasiekti, kad iki 2030 m. dėl su žeme susijusios veiklos absorbuojamas kiekis būtų 310 mln. tonų CO_2 ekvivalento.

2022 ir 2023 m. Komisija pateikė papildomų pasiūlymų, kaip paspartinti sąžiningą ir įtraukų perėjimą prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos. Pavyzdžiui, Parlamentas ir Taryba pasiekė susitarimą dėl peržiūrėto reglamento dėl fluorintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (FŠESD)[15], padėsiančio toliau mažinti išmetamą šių labai stiprių šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Komisija pasiūlė platesnio užmojo sunkiųjų transporto priemonių išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo tikslus[16]. Ji taip pat pateikė planą „REPowerEU“[17], apimantį konkrečias priemones, kuriomis siekiama mažinti ES energetinę priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro ir paspartinti Europos žaliojo kurso įgyvendinimą imantis naujų veiksmų ir

[10] COM(2021) 550 *final*.
[11] Ją sudaro peržiūrėta ES ATLPS direktyva, nauja pastatams, kelių transportui ir degalams taikomą ATLPS, rinkos stabilumo rezervas, Pastangų pasidalijimo reglamentas, lengvųjų automobilių ir furgonų išmetamo CO_2 kiekio standartai, Žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės reglamentas, pasienio anglies dioksido korekcinis mechanizmas, įsteigtas Socialinio klimato fondas, iniciatyva „FuelEU Maritime“, Alternatyviųjų degalų infrastruktūros reglamentas (ADIR), iniciatyva „ReFuel EU Aviation“, Energijos vartojimo efektyvumo direktyva ir Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyva. Dar nesusitarta tik dėl siūlomos persvarstytos Energijos mokesčių direktyvos.
[12] Direktyva (ES) 2023/959, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB.
[13] Reglamentas (ES) 2023/857.
[14] Reglamentas (ES) 2023/839.
[15] COM(2022) 150 *final*.
[16] COM(2023) 88 *final*.
[17] COM(2022) 230 *final.*

remiantis Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkiniu. Siekdama didinti ES atvirą strateginį savarankiškumą ir konkurencingumą ir skatinti inovacijas, visų pirma žaliųjų technologijų srityje, bei užtikrinti sklandžią su klimato kaita susijusią pertvarką, Komisija pateikė Žaliojo kurso pramonės planą. Pagrindiniai teisės aktai šiems tikslams pasiekti yra Poveikio klimatui neutralizavimo pramonės aktas ir Europos ypatingos svarbos žaliavų aktas[18].

Siekiant kuo labiau sumažinti bendrą ES ŠESD biudžetą, ES turės būti **absorbuojamas anglies dioksidas**, kad iki 2050 m. būtų pasiektas poveikio klimatui neutralumas ir vėliau užtikrintas neigiamas išmetamųjų teršalų kiekis[19]. Siekdama užtikrinti kokybišką ES sertifikuotą anglies dioksido absorbavimą, Komisija pasiūlė **anglies dioksido absorbavimo sertifikavimo reglamentavimo sistemą**[20]. Ja siekiama sukurti skaidrią ir patikimą valdymo sistemą, be kita ko, skirtą sertifikavimo metodikoms rengti, skatinti tolesnes investicijas į anglies dioksido absorbavimo veiklą ir didinti jos diegimo mastą. 2024 m. vasario mėn. Komisija paskelbė komunikatą dėl pramoninio anglies dioksido tvarkymo, kad paremtų ES veiksmus, kuriais siekiama iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą ir vėliau užtikrinti neigiamą išmetamųjų teršalų kiekį.

Biologinės įvairovės, dirvožemio ir miškų strategijose ES nustatė plataus užmojo tikslus apsaugoti ekosistemas, ypač gausiaangles ekosistemas. Gamtos atkūrimo teisės aktas[21] padės **atkurti nualintas ekosistemas, visų pirma tas, kurios turi didelį anglies dioksido surinkimo ir saugojimo potencialą,** pavyzdžiui, miškus, durpynus ir šlapynes. Klimato kaitos švelninimo veiksmus padės įgyvendinti ir ES įsipareigojimas iki 2030 m. pasodinti bent **3 mlrd. papildomų medžių**. Reglamentas dėl **su miškų naikinimu nesusijusių produktų**[22] yra dar viena svarbi kovos su klimato kaita ir biologinės įvairovės nykimo sustabdymo priemonė, kuria užtikrinama, kad ES vartojimas ir gamyba neprisidėtų prie miškų naikinimo.

Labai svarbu **visapusiškai įgyvendinti** Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį ir sutelkti **tinkamas investicijas** (žr. 3.2 skirsnį). Kai kurių valstybių narių pažanga neatitinka veiksmų, kurių reikia ilgalaikiams klimato srities tikslams pasiekti, lygio.

Remiantis **atnaujintų nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų** (NEKSVP) projektuose pateikta informacija, apskaičiuota, kad iki 2030 m. grynasis išmetamas ŠESD kiekis bus 51 proc. mažesnis nei 1990 m.[23], t. y. 4 procentiniais punktais mažesnis už Klimato teisės akte nustatytą 55 proc. tikslą. Šis įvertis nustatytas naudojant viršutinę ribą, taikomą LULUCF sektoriaus indėliui siekiant Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio tikslo, kuri yra 225 mln. tonų CO_2 ekvivalento. Jei LULUCF sektoriaus indėlis viršytų šią viršutinę ribą, bendras išmetamųjų teršalų kiekis sumažėtų 51,7 proc. Pagal atnaujintų NEKSVP projektuose nustatytą trajektoriją numatoma, kad 2050 m. ES nepasieks poveikio

[18] Daugiau informacijos pateikta 2023 m. pažangos klimato politikos veiksmų srityje ataskaitoje.

[19] Europos aplinkos agentūra (2023), Scientific advice for the determination of an EU-wide 2040 climate target and a greenhouse gas budget for 2030–2050, DOI: 10.2800/609405.

[20] COM(2022) 672 *final*.

[21] COM(2022) 304 *final*.

[22] Reglamentas (ES) 2023/1115.

[23] Bendras grynasis išmetamas ŠESD kiekis, įskaitant LULUCF sektorių ir neįskaitant tarptautinio transporto.

klimatui neutralumo[24]. Nors nuo 1990 m. išmetamųjų teršalų kiekis ES sumažėjo 32,5 proc.[25], iš atnaujintų NEKSVP projektuose pateiktos prognozuojamo išmetamųjų teršalų kiekio analizės matyti, kad reikia paspartinti tempą. Nors atnaujintų NEKSVP projektai priartina mus prie ES 2030 m. tikslų pasiekimo, yra akivaizdu, kad reikia papildomų pastangų, kad sutartas Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinys būtų įgyvendinamas sparčiau. Valstybės narės dabar iki 2024 m. birželio mėn. atnaujina savo planus ir svarsto, kaip pagerinti politiką ir padidinti investicijas, kuriomis siekiama įgyvendinti 2030 m. tikslą sumažinti grynąjį išmetamą ŠESD kiekį bent 55 proc.

2024 m. vasario mėn., kaip raginama Europos klimato teisės akte, Komisija paskelbė komunikatą ir išsamų poveikio vertinimą dėl **2040 m. ES klimato politikos tikslo**, kad būtų nustatyta trajektorija nuo sutarto tarpinio 2030 m. tikslo **iki nulinio grynojo išmetamųjų teršalų kiekio iki 2050 m.** 2040 m. tikslas užtikrins nuspėjamumą sprendimus priimantiems asmenims ir investuotojams, kad ES toliau sėkmingai siektų poveikio klimatui neutralumo ir padėtų įgyvendinti 2030 m. tikslus. Jis taip pat bus aiškus ženklas ES partneriams visame pasaulyje, kad reikia stiprinti pasaulinius klimato politikos veiksmus.

Komisijos komunikatu pradedamas dialogas su suinteresuotaisiais subjektais dėl trajektorijos iki 2040 m. Kitos kadencijos Komisija pateiks pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriuo iš dalies keičiant Europos klimato teisės aktą įtraukiamas šis tikslas, ir politikos programą po 2030 m. Sutartas tikslas bus naujų ES nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų, kuriuos visos Paryžiaus susitarimo šalys turės pateikti 2025 m., pagrindas.

2.2 Prisitaikymo prie klimato kaitos stiprinimas ir integravimas, be kita ko, ekosisteminiais metodais

Naujausiose Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos vertinimo ataskaitose numatoma, kad ekstremalūs meteorologiniai ir su klimatu susiję reiškiniai, pvz., potvyniai, sausros ir karščio bangos, taps dažnesni ir smarkesni. Taip bus net geriausio scenarijaus atveju, kai, siekiant Paryžiaus susitarimo tikslų, visame pasaulyje būtų greitai ir smarkiai sumažintas išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis.

Klimato kaitos poveikis ekosistemoms, socialiniams ir ekonominiams sektoriams, žmonių sveikatai ir gerovei jau juntamas.

Dėl meteorologinių ir su klimatu susijusių reiškinių, daugiausia dėl karščio bangų, Europoje **žuvo daug žmonių** – apie 85 000–145 000 asmenų 1980–2020 m.[26] Apskaičiuota, kad 2022 m. dėl karščio bangų mirė daugiau kaip 60 000 žmonių – šis rodiklis buvo didesnis tik

[24] 2023 m. pažangos klimato politikos veiksmų srityje ataskaitoje apskaičiuota, kad ES valstybės narės vis dėlto turi imtis papildomų klimato kaitos švelninimo priemonių, kad iki 2050 m. būtų pasiektas poveikio klimatui neutralumas ir taip maždaug 1 600 mln. tonų CO_2 ekvivalento (arba 34 procentiniais punktais) sumažintas išmetamųjų teršalų keikis. NEKSVP pateikti duomenys atitinka šią išvadą.

[25] 2023 m. pažangos klimato politikos veiksmų srityje ataskaita, COM(2023) 653 *final*.

[26] Priklausomai nuo duomenų šaltinių (NatCatSERVICE ir CATDAT).

Žr. https://www.eea.europa.eu/publications/economic-losses-and-fatalities-from.

2003 m., kai dėl karščio bangų mirė 70 000 žmonių[27]. Klimato kaitos poveikį patiria visi regionai ir visų socialinių bei ekonominių kategorijų gyventojai, tačiau nevienodai, nes pažeidžiami namų ūkiai patiria neproporcingai didelį pirmiau nurodytų grėsmių poveikį.

Ekonominiai nuostoliai dėl ekstremalių meteorologinų ir su klimatu susijusių reiškinių didėja ir **2022 m. pasiekė 52,3 mlrd. EUR**, o didžiausią poveikį padarė potvyniai (40 proc.).

2000–2022 m. **sausros paveiktų teritorijų** mastas ES padidėjo[28]. Plotas, kuriame sumažėjo augalijos produktyvumas, 2022 m. padidėjo penkis kartus, palyginti su šio laikotarpio vidurkiu. Pavyzdžiui, tais metais Belgijoje, Liuksemburge ir Slovėnijoje nuo sausros nukentėjo daugiau kaip 50 proc. apželdintų plotų, palyginti su ilgalaikiu vidurkiu, kuris buvo mažesnis nei 10 proc. Airija, priešingai, visai nepatyrė jokio juntamo poveikio. Sausros sukeltas stresas trukdo ekosistemoms saugoti anglies dioksidą, valdyti vėlesnių potvynių poveikį, prisidėti prie maisto produktų gamybos ir teikti kitokią įvairią naudą. Prognozuojama, kad ateityje karščio bangos didės, o žemyno ir Viduržemio jūros regionuose vasaros kritulių kiekis turėtų sumažėti. Todėl tampa vis būtiniau didinti atsparumą žemėtvarkos praktikomis.

2021 m. ES **prisitaikymo prie klimato kaitos strategijoje**[29] išdėstyta vizija, kaip iki 2050 m. sukurti klimato kaitai atsparią ES, visiškai pasirengusią valdyti neišvengiamą ir jau matomą klimato kaitos poveikį.

ES klimato teisės aktu ES ir jos valstybės narės **įpareigojamos** nuolat daryti pažangą mažinant pažeidžiamumą dėl klimato kaitos padarinių, didinant atsparumą ir stiprinant gebėjimą prisitaikyti. 2023 m. gruodžio mėn. Komisija paskelbė vertinimą pagal ES klimato teisės aktą. Beveik visos ES valstybės narės atliko **su klimatu susijusios rizikos vertinimus**, nors tik kelios pateikė patikimus išsamius su klimatu susijusios rizikos vertinimus daugiau kaip penkiuose sektoriuose. Pranešama, kad labiausiai klimato grėsmių Europoje paveiktos politikos sritys arba sektoriai – sveikatos priežiūra, žemės ūkis, miškininkystė, biologinė įvairovė, energetika ir vandentvarka. Visos valstybės narės yra parengusios **nacionalines prisitaikymo strategijas** ir (arba) **planus**. Komisija paskelbė naują **gairių rinkinį, skirtą padėti valstybėms narėms** juos atnaujinti ir įgyvendinti.

Aštuonios valstybės narės savo prisitaikymo prie klimato kaitos politikos elementus yra įtraukusios į savo **vidaus teisines sistemas**. Keliose valstybėse narėse trūksta stebėsenos, ataskaitų teikimo ir vertinimo mechanizmų. **Gamtos procesais pagrįsti sprendimai** strateginiu lygmeniu ir politikos dokumentuose, visų pirma sektorių strategijose ir planuose, yra numatyti tik iš dalies. Daugeliui valstybių narių vis dar sunku įvertinti **prisitaikymo prie klimato kaitos išlaidas**, o jų planams ir strategijoms dažnai trūksta specialių biudžetų ar finansavimo srautų planams įgyvendinti.

Tuo pat metu imamasi plataus masto veiksmų siekiant įgyvendinti 2021 m. ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją. Dėl pastangų **integruoti prisitaikymą prie klimato kaitos į kitas ES politikos sritis**, pavyzdžiui, sveikatos politiką, padidėjo politikos nuoseklumas.

[27] Heat-related mortality in Europe during the summer of 2022 | Nature Medicine.

[28] EAA, 04-Drought impact on ecosystems in Europe-indicator — European Environment Agency (europa.eu).

[29] COM(2021) 82 *final*.

Apskritai padaryta pažanga didinant informuotumą apie klimato kaitos padarinius ir būtinybę jiems pasirengti[30].

2024 m. kovo mėn. Komisija paskelbė **komunikatą dėl ES su klimatu susijusios rizikos valdymo**, parengtą remiantis mokslinėje Europos su klimatu susijusios rizikos vertinimo ataskaitoje ir kituose šaltiniuose pateiktais įrodymais. Komunikate nurodytos veiksmų sritys, kuriose reikia esminių pokyčių, kad būtų veiksmingai apsaugoti piliečiai ir mūsų ekonomika. Jame taip pat pabrėžiama Europos pridėtinė vertė, teikiama rėmimo veiksmų, vykdomų pagal nacionalinę ir privačią kompetenciją ir atsakomybę dėl rizikos.

2.3 Švari žiedinė ekonomika

Žiedinė ekonomika gali padėti sumažinti išmetamą anglies dioksido kiekį, spaudimą gamtos ištekliams ir biologinei įvairovei ir taršą. Ji gali padėti Europai kasmet iki 3 proc. padidinti išteklių našumą ir pasiekti 2050 m. poveikio klimatui neutralumo tikslą. Žiedinės ekonomikos modeliai taip pat gali skatinti ilgalaikį ES ekonomikos konkurencingumą, didinti jos atsparumą ir užtikrinti tiekimo saugumą[31].

Dabar ES turi patikimą teisės aktų sistemą ir gali paspartinti perėjimą **prie žiedinės ekonomikos**. Tačiau teisės aktams įsigalioti reikia laiko. Siekiant įgyvendinti šią sistemą, reikia imtis suderintų veiksmų, kad būtų sprendžiamos neigiamo medžiagų vartojimo poveikio aplinkai ir per pastarąjį dešimtmetį ES stebimų netvarių atliekų susidarymo tendencijų problemos. Siekiant atsieti ekonomikos augimą nuo gamtos išteklių naudojimo, užtikrinti tausų medžiagų naudojimą ir didinti atsparumą bei tiekimo saugumą, bus labai svarbu imtis aktyvesnių veiksmų visais lygmenimis ir visuose sektoriuose.

2022 m. ES **žaliavų naudojimo rodiklis** vienam gyventojui buvo 14,8 t, t. y. **per pastarąjį dešimtmetį padidėjo** 6 proc. Dauguma medžiagų yra nemetalo mineralai, kuriuos naudoti skatina statybos veikla – sritis, kurioje medžiagų naudojimas padidėjo labiausiai (+22 proc.)[32].

Bendras vykdant visų rūšių ekonominę veiklą ir visuose namų ūkiuose susidarančių **atliekų kiekis** ES per pastarąjį dešimtmetį **sumažėjo beveik 3 proc.** ir 2020 m. pasiekė 4,8 t vienam gyventojui rodiklį, kuris rodo nedidelį atsiejimą nuo BVP. Vis dėlto pakuočių, visų pirma plastikinių pakuočių, atliekų per pastarąjį dešimtmetį ES padaugėjo daugiau kaip 20 proc. – 2021 m. vienam asmeniui teko 36 kg plastikinių pakuočių atliekų[33]. ES perdirbama ir panaudojama daugiau atliekų, tačiau 2022 m. į ekonomiką kaip perdirbtos medžiagos vėl pateko tik ribotas medžiagų kiekis (apie 11,5 proc.)[34].

[30] Žr., pavyzdžiui, leidinį „European Drought Risk Atlas“ ir Europos sausrų poveikio duomenų bazę, potvynių vaizduoklę ir leidinį „Sendai framework for disaster risk reduction – Midterm review 2023“ adresu https://data.europa.eu/doi/10.2795/151300.

[31] Growth Within: A Circular Economy Vision for a Competitive Europe; McKinsey Centre for Business and Environment & Ellen Macarthur Foundation; June 2015. Pagal komunikatą „Ilgalaikis ES konkurencingumas. Perspektyvos po 2030 m.“, COM(2023) 168 *final*.

[32] Eurostato duomenų rinkinys (cei_pc020).

[33] Eurostato duomenų rinkinys (cei_pc050).

[34] Eurostato duomenų rinkinys (cei_srm030).

Dėl to, kad nuo 2000 m. **išteklių našumas padidėjo** maždaug 35 proc.[35], vykdant gamybos veiklą ES išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis 2008–2021 m. sumažėjo maždaug 25 proc., o tai reiškia, kad perėjimas prie žiedinės ekonomikos atlieka svarbų vaidmenį siekiant neutralizuoti poveikį klimatui[36].

2020 m. žiedinės ekonomikos veiksmų planu[37] siekiama atsieti ekonomikos augimą nuo išteklių naudojimo, sumažinti mūsų vartojimo poveikį, padvigubinti žiedinį medžiagų naudojimo rodiklį, gerokai sumažinti bendrą atliekų kiekį ir perpus sumažinti galutinių (neperdirbtų) komunalinių atliekų kiekį.

Komisija pasiūlė visas **35 veiksmų plane paskelbtas priemones**. Novatoriška gaminių politikos iniciatyva, grindžiama viso gyvavimo ciklo metodu, nustatytu Ekologinio projektavimo direktyvoje (**Tvarių gaminių ekologinio projektavimo reglamentas**)[38], išplečia veiksmingumo ir informacijos teikimo reikalavimų nustatymo sistemą ir numato įvairiems gaminiams skirtą **skaitmeninį gaminio pasą**. Artimiausiais metais bus labai svarbu įgyvendinti šį reglamentą, siekiant užtikrinti, kad žiediniai ir tvarūs gaminiai taptų norma. **Direktyva, kuria vartotojams suteikiama daugiau galių dalyvauti žaliojoje pertvarkoje,**[39] ir pasiūlymas dėl **Ekologiškumo teiginių direktyvos**[40] padės vartotojams rinktis, nes vartotojai galės neklaidinami atpažinti tvarius produktus, kuriuos galima įsigyti.

Taip pat imtasi naujų iniciatyvų, kuriomis siekiama spręsti aplinkos problemas, susijusias su tekstilės gaminių gamyba ir vartojimu, vadovaujantis ES **tvarios ir žiedinės tekstilės ekonomikos strategija**. Kitos iš esmės padėtį keičiančios iniciatyvos yra naujasis **Baterijų reglamentas**[41] ir pasiūlymai dėl Reglamento dėl **pakuočių ir pakuočių atliekų**[42], taip pat dėl **transporto priemonių projektavimo ir eksploatuoti netinkamų transporto priemonių tvarkymo**[43].

Komisija peržiūrėjo pagrindinius teisės aktus dėl atliekų, įskaitant **Atliekų vežimo reglamentą**[44], ir atnaujino **patvariųjų organinių teršalų** kiekio atliekose ribines vertes[45]. Komisija taip pat pasiūlė atlikti tikslinę **Atliekų pagrindų direktyvos** peržiūrą, kad būtų sprendžiama **maisto ir tekstilės atliekų problema**[46], ypatingą dėmesį skiriant atliekų susidarymo prevencijai ir didesnės gamintojo atsakomybės taikymo srities išplėtimui.

Komisija pradėjo taršos plastikais mažinimo iniciatyvas, įskaitant priemones, kuriomis siekiama užkirsti kelią **mikroplastiko patekimui**[47] į aplinką, visų pirma pasiūlymą dėl **kovos su tarša, atsirandančia mikroplastiko granulėms patekus į aplinką**, ir **sąmoningai**

[35] Eurostato duomenų rinkinys (cei_pc030).
[36] Eurostato duomenų rinkinys (cei_gsr011).
[37] COM(2020) 98 *final*.
[38] COM(2022) 142 *final*.
[39] COM(2022) 143 *final*.
[40] COM(2023) 166 *final*.
[41] Reglamentas (ES) 2023/1542.
[42] COM(2022) 677 *final*.
[43] COM(2023) 451 *final*.
[44] COM(2021) 709 *final*.
[45] Reglamentas (ES) 2022/2400 dėl patvariųjų organinių teršalų.
[46] COM(2023) 420 *final*.
[47] COM(2023) 645 *final* ir Komisijos aktas C(2023) 6419.

pridedamo mikroplastiko ribojimą. Ji taip pat pateikė naują **biologinių, biologiškai skaidžių ir kompostuojamų plastikų** politikos sistemą[48] ir padarė pažangą įgyvendindama priemones, kuriomis siekiama sumažinti **vienkartinių plastikinių gaminių** kiekį. Tarptautiniu mastu vyksta derybos dėl naujos pasaulinės sutarties dėl taršos plastiku.

Žiediškumo principai yra **integruoti į ES politiką**, pavyzdžiui, Europos socialinių veiksmų planą, iniciatyvą „Renovacijos banga“, mokslinius tyrimus ir inovacijas. Žiediškumas, kaip Europos ypatingos svarbos žaliavų akto[49] kertinis akmuo, taip pat prisideda prie Europos žaliojo kurso pramonės plano. Jis taip pat yra konkrečių sektorių pertvarkos krypčių, kuriomis siekiama sumažinti Europos pramonės priklausomybę nuo iškastinio kuro, pagrindas ir viena pagrindinių varomųjų jėgų siekiant kitų 8-osios aplinkosaugos veiksmų programos prioritetinių tikslų.

Politikos formuotojai, įmonės, valdžios institucijos ir visuomenės nariai per pastaruosius 10 metų **dalyvavo žiedinės ekonomikos iniciatyvose** per Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformą. Iki šiol žiedinės ekonomikos strategijas, veiksmų planus ar veiksmų gaires yra priėmusios 23 valstybės narės.

Siekdama paspartinti **pasaulinę pertvarką**, ES įsteigė ir rėmė Pasaulinį žiedinės ekonomikos aljansą.

Apskaičiuota, kad tokie veiksmai kaip efektyvesnis išteklių naudojimas gamyboje, produktų naudojimo trukmės pratęsimas arba pirminių žaliavų pakeitimas mažiau anglies dioksido išskiriančiais perdirbtais produktais gali padėti pasiekti 20–25 proc. ES klimato srities tikslų iki 2050 m. Taip pat imamasi veiksmų siekiant ištirti žiedinės ekonomikos ir tvarios bioekonomikos sinergiją.

Optimizavus medžiagų naudojimą labai sumažėja **priklausomybė nuo importuojamų medžiagų**. ES importuojama apie 23 proc. medžiagų[50], daugiausia iškastinių energinių žaliavų, įskaitant plastiką (71 proc. importo) ir ypatingos svarbos žaliavas (pvz., kobaltą ir silicį), kurių reikia žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai[51].

Žaliajai pertvarkai finansuoti reikia tvirtų partneryščių su valstybėmis narėmis ir įmonėmis, kurios būtų grindžiamos ES kriterijais ir **tikslingomis investicijomis**, o ES taksonomija būtų vienas esminių orientyrų siekiant sutelkti ir nukreipti tvarius finansus. Tolesnis **rinka grindžiamų priemonių** ir **žaliųjų viešųjų pirkimų** naudojimas ES ir nacionaliniu lygmenimis galėtų padėti užtikrinti, kad tvarūs produktai taptų norma.

Pasaulyje laipsniškai **formuojasi bendras supratimas** apie žiedinę ekonomiką **ir** jos **darbotvarkė**. Kadangi **daugiašalis mechanizmas padėtų paspartinti pasaulinę pertvarką**, ES toliau rems JT holistinį požiūrį į tvarų vartojimą ir gamybą.

[48] COM(2022) 682 *final*.
[49] COM(2023) 160.
[50] Eurostato duomenų rinkinys (cei_gsr030).
[51] Eurostato duomenų rinkinys (cei_gsr020).

2.4 Nulinė tarša aplinkoje be toksinių medžiagų

Tarša yra viena iš pagrindinių psichikos ir fizinių ligų priežasčių, ji taip pat lemia ankstyvą mirtį. Tarša kelia grėsmę žmonių gerovei ir sveikatai, dėl jos visuomenė taip pat patiria ekonominių išlaidų. Be to, ji yra vienas iš penkių pagrindinių biologinės įvairovės nykimo veiksnių, dėl kurio mažėja ekosistemų gebėjimas teikti tokias paslaugas kaip anglies dioksido sekvestracija ir išvalymas.

Buvo padėtas pagrindas 2030 m. **nulinės taršos** tikslams pasiekti, tačiau norint juos pasiekti, reikia nuolatinės pažangos įvairiose srityse, pradedant oro tarša, su kuria kovojant esama vilčių teikiančios pažangos, ir baigiant vandens, jūrų ir dirvožemio tarša, dėl kurios reikia imtis tolesnių veiksmų. Iš naujausių EAA prognozių[52] matyti, kad ES sėkmingai siekia savo 2030 m. tikslo 55 proc. sumažinti **ankstyvos mirties** dėl smulkių kietųjų dalelių **atvejų skaičių**, bet ne 2030 m. tikslo 30 proc. sumažinti transporto keliamo **triukšmo poveikį**. Bus labai sunku pasiekti tikslą bent 50 proc. sumažinti į požeminį vandenį patenkančių maisto medžiagų kiekį. Plastiko šiukšlės jūroje taip pat tebėra didelė daugialypė problema.

2021 m. su smulkiomis kietosiomis dalelėmis buvo susiję 253 000 ankstyvos mirties atvejai, t. y. 41 proc. mažiau nei 2005 m.[53] 2016–2019 m. laikotarpiu[54] 14,1 proc. ES požeminio vandens stočių buvo užterštos nitratais, o vidutinė metinė koncentracija viršijo 50 mg NO/l ribą – tai yra beveik vienu procentiniu punktu daugiau nei ankstesniu laikotarpiu.

Maždaug du trečdalius žemės ūkio paskirties dirvožemio ES teritorijoje veikia erozija, organinės anglies praradimas, maistinių medžiagų (azoto) balanso viršijimas, susmegimas ar antrinis druskėjimas[55]. Apskritai, nors pesticidų pardavimas nemažėja, su jų naudojimu susijusi rizika mažėja, ilgainiui mažėja ir pavojingesnių pesticidų (galimų pakaitalų) pardavimas[56].

Įgyvendinant tikslą pasiekti nulinę taršą netoksiškoje aplinkoje **pereita nuo sutelktųjų taršos šaltinių šalinimo prie sisteminio požiūrio į spaudimą aplinkai**, aiškiai susiejant jį su pramone ir kitais ekonomikos sektoriais.

Pirmą kartą ES parengė **integruotą ir visapusišką nulinės taršos veiksmų planą**[57], kuriuo siekiama sumažinti oro, vandens ir dirvožemio taršą iki tokio lygio, kuris nebekenktų sveikatai ir natūralioms ekosistemoms.

Iki šiol dauguma pavyzdinių iniciatyvų ir veiksmų (daugiau kaip 75 proc.), apie kuriuos paskelbta Nulinės taršos veiksmų plane, jau įgyvendinti arba juos įgyvendinant jau gerokai pasistūmėta į priekį[58]. ES teisės aktai buvo peržiūrėti, siekiant **padidinti užmojį išplečiant jų**

[52] EAA 07-Premature deaths due to exposure to fine particulate matter in Europe-indicator — European Environment Agency (europa.eu) ir COM(2022) 674.
[53] EAA: 07-Premature deaths due to exposure to fine particulate matter in Europe-indicator — European Environment Agency (europa.eu).
[54] COM(2021) 1000 *final*.
[55] COM(2023) 416 *final*.
[56] Šaltinis: Statistika | Eurostatas (europa.eu); trends eu - European Commission (europa.eu).
[57] COM(2021) 400 *final*.
[58] Zero Pollution action tracker.

taikymo sritį, kad ji apimtų daugiau teršiančios veiklos rūšių, pavyzdžiui, persvarstyti teisės aktai, **kuriais reglamentuojami pramoniniai išmetamieji teršalai**[59] ir **miesto nuotekų valymas**[60], arba siekiant **pritaikyti ES taisykles** dėl oro kokybės[61] ir vandens teršalų[62] **prie mokslininkų nustatytų lygių**. Priėmus Komisijos pasiūlymą dėl dirvožemio stebėsenos teisės akto pirmą kartą **dirvožemio**[63] apsaugos lygis bus panašus į kitų ekosistemų apsaugos lygį.

Papildant nulinės taršos veiksmų planą, **Cheminių medžiagų strategijoje tvarumui užtikrinti**[64] nustatyta aiški hierarchija, pagal kurią **taršos prevencija** visada turėtų būti prioritetas. Šiuo tikslu buvo priimta rekomendacija užtikrinti, kad **cheminės medžiagos būtų saugios ir tvarios**, o persvarstytame **Reglamente dėl cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo, ženklinimo ir pakavimo**[65] bus aiškiau nurodytas pavojingų cheminių medžiagų ženklinimas, be kita ko, taikomas ir pardavimo internetu atveju. Komisija pasiūlė supaprastinti su cheminėmis medžiagomis susijusius procesus, kad būtų įgyvendintas pagal žaliąjį kursą prisiimtas įsipareigojimas vadovautis principu **„viena medžiaga – vienas vertinimas“**[66]. Ji taip pat pasiūlė peržiūrėti **Gyvsidabrio reglamentą**[67], kad būtų dar labiau apribotas likęs gyvsidabrio naudojimas ES: 2023 m. vasario mėn. Taryba ir Europos Parlamentas pasiekė preliminarų politinį susitarimą[68].

Į kitas žaliojo kurso strategijas įtraukus taršos prevencijos ir mažinimo veiksmus ir pagerinus **galimybių atveriančią sistemą** užtikrintas didesnis **politikos nuoseklumas**. Naujausi ES taksonomijos papildymai, taikomi nuo 2024 m. pradžios, apima taršos prevencijos, kontrolės ir mažinimo veiklą vykdant su vandeniu susijusias tvarias investicijas, taip pat kitą veiklą, kuria siekiama Taksonomijos reglamento aplinkos tikslų[69]. ES finansavimo priemonėmis remiami nulinės taršos veiksmai daugelyje sričių. Klimato aspekto integravimas į ES daugiametį biudžetą ir ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus padėjo padidinti paramą oro kokybės gerinimo priemonėms. Siekdama pagerinti **žinių bazę**, Komisija pristatė pirmąją nulinės taršos tikslo įgyvendinimo stebėsenos ir perspektyvų ataskaitą ir susijusią mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklą pagal programą „Europos horizontas“.

Norint pasiekti 2030 m. tikslus, labai svarbu **greitai įgyvendinti esamas arba siūlomas priemones** vietos, nacionaliniu, tarpvalstybiniu ir pasauliniu lygmenimis. Nulinės taršos tikslą galima pasiekti tik kartu su ES tikslais neutralizuoti poveikį klimatui, apsaugoti biologinę įvairovę ir pereiti prie švarios žiedinės ekonomikos. Taip pat svarbu integruoti nulinės taršos aspektą į kitas politikos sritis. Siekiant visuomenės pritarimo politikos priemonėms, skirtoms

[59] COM(2022) 156 *final*/3.
[60] COM(2022) 541 *final*.
[61] COM(2022) 542 *final*.
[62] COM(2022) 540.
[63] COM(2023) 416 *final*.
[64] COM(2020) 667 *final*.
[65] COM(2022) 748 *final*.
[66] Tuo remiantis priimti trys pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų: dėl duomenų apie chemines medžiagas srautų (COM(2023) 779), dėl darbo, susijusio su cheminėmis medžiagomis, perskirstymo ES agentūrose (COM(2023) 783) ir dėl Direktyvos dėl pavojingų medžiagų naudojimo elektros ir elektroninėje įrangoje apribojimo dalinio pakeitimo (COM(2023) 781).
[67] COM(2023) 395 *final*.
[68] Pranešimas spaudai.
[69] Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2023/2486.

taršos priežastims šalinti, labai svarbu atskleisti **taršos, žmonių sveikatos ir nelygybės** sąsajas. Labai svarbu **principą „teršėjas moka“** taikyti kitose konkretiems sektoriams skirtose politikos srityse, kad politika būtų sąžininga ir veiksminga, remiantis patirtimi, įgyta taikant gerai veikiančias priemones, pavyzdžiui, neseniai priimtą pakeitimą, kuriuo siekta į persvarstytą Miesto nuotekų valymo direktyvą[70] įtraukti didesnę gamintojo atsakomybę.

Norint **veiksmingai įgyvendinti** teisės aktus, reikia tolesnės aplinkos ir visuomenės sveikatos **duomenų analizės integracijos** ir integruotos bei geografiškai lokalizuotos taršos poveikio vizualizacijos[71]. Jos turėtų būti derinamos su sąlygas sudarančiais veiksmais, visų pirma investicijomis ir kainų signalais, ir veiksmais, kuriais skatinami įgūdžiai, moksliniai tyrimai, inovacijos ir skaitmeninimas, daugiausia dėmesio skiriant nulinės taršos sprendimams. Įgyvendinant Nulinės taršos veiksmų plane numatytas pavyzdines iniciatyvas, visų pirma susijusias su miestų ir regionine politika, jau pradėta integruoti duomenų analizę, be to, šios iniciatyvos gali būti plėtojamos toliau. Komisija kartu su EAA sieks geriau dalytis ir naudotis naujausiais duomenimis, pateiktais kitoje nulinės taršos stebėsenos ir **perspektyvų ataskaitoje**, kuri turėtų būti paskelbta iki 2024 m. pabaigos.

2.5 Biologinės įvairovės apsauga, išlaikymas ir atkūrimas

Nuolatinis gamtos ir biologinės įvairovės nykimas kelia didelę riziką ekosisteminėms paslaugoms, nuo kurių visi esame priklausomi. Gamta teikia maistą, švarų vandenį, padeda išvengti potvynių, išvalyti orą, apdulkinti kultūrinius augalus, saugoti anglies dioksidą, taip pat padeda mums prisitaikyti prie kintančio klimato.

Iš pirmojo ES ekosistemų vertinimo[72] matyti, kad Europos ekosistemos patiria nepaliaujamą spaudimą dėl intensyvaus žemės ir jūros naudojimo, klimato kaitos, taršos, išteklių pereikvojimo ir invazinių svetimų rūšių. Padaryta tam tikra pažanga nustatant saugomas sausumos ir jūrų teritorijas. Miškų jungčių lygis nepadidėjo, o įprastų paukščių populiacijos ES toliau mažėja. Nors miško paukščių populiacijos padidėjo, agrarinio kraštovaizdžio paukščių populiacijos ir toliau sparčiai mažėja.

2030 m. ES biologinės įvairovės strategijoje[73] nustatyti plataus užmojo 2030 m. tikslai **apsaugoti ir atkurti gamtą**. Joje raginama imtis veiksmų siekiant kovoti su penkiais pagrindiniais biologinės įvairovės nykimo veiksniais: žemės ir jūros naudojimo pokyčiais, išteklių pereikvojimu, klimato kaita, tarša ir invazinėmis svetimomis rūšimis.

Gamtos atkūrimo teisės akte nustatyti tikslai atkurti nualintas ekosistemas ir sustabdyti biologinės įvairovės nykimą. ES priėmė **dirvožemio** ir **miškų** strategijas ir šiuo metu deramasi dėl dviejų pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, kuriais siekiama padidinti šių pagrindinių ekosistemų **atsparumą**[74]. Imtasi papildomų priemonių **apdulkintojams**

[70] COM(2022) 541 *final*.
[71] Įskaitant programos „Copernicus“ paslaugas.
[72] https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123783
[73] COM(2020) 380 *final*.
[74] COM(2023) 416 *final* ir COM(2023) 728 *final*.

apsaugoti[75]. Komisija ėmėsi veiksmų, kad sumažintų taršos spaudimą biologinei įvairovei, visų pirma pagal ES cheminių medžiagų strategiją tvarumui užtikrinti ir Nulinės taršos veiksmų planą, pradėdama naujas iniciatyvas, susijusias su miesto nuotekų valymu ir pramoniniais išmetamaisiais teršalais[76].

Taip pat padaryta pažanga **integruojant** biologinės įvairovės tikslus į susijusias ES politikos sritis: į miškininkystės ir žemės ūkio politiką (įgyvendinant **prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją**, **ES ekologinės gamybos veiksmų planą**[77] ir **strategiją „Nuo ūkio iki stalo“**), į žuvininkystės politiką (įgyvendinant **jūrų veiksmų planą**[78]**)** ir į energetikos sektorių (pvz., atliekant energetikos infrastruktūros poveikio aplinkai vertinimus ir didinant atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslus). Taip pat pagerėjo integravimas į prekybos, tarptautinio bendradarbiavimo, vartojimo ir gamybos, taršos (visų pirma maisto medžiagų) mažinimo ir sveikatos sritis.

Gamtos procesais pagrįsti sprendimai, pavyzdžiui, anglies dioksido absorbavimo priemonės (žr. 2.1 skirsnį) ir potvynių rizikos mažinimas, vis labiau integruojami į kitas politikos sritis ir diegiami konkrečiose vietose. Kadangi klimato kaita ir oro tarša yra du pagrindiniai biologinės įvairovės nykimo veiksniai, **energijos gamybos iš iškastinio kuro pakeitimas atsinaujinančiaisiais ištekliais** gali prisidėti prie biologinės įvairovės apsaugos apskritai.

Vienas iš prioritetų yra **greitas** ES teisinės sistemos, įskaitant galiojančius teisės aktus dėl paukščių, buveinių, invazinių svetimų rūšių, vandens, Jūrų strategijos pagrindų direktyvą ir Gamtos atkūrimo teisės aktą, **įgyvendinimas iki galo**. Naujų teisės aktų pasiūlymai dėl dirvožemio ar miškų stebėsenos, kai tik jie taps ES teisės aktais, padės pakeisti neigiamas tendencijas. Siekiant biologinės įvairovės tikslų, labai svarbu, kad visos valstybės narės priimtų ir veiksmingai įgyvendintų nacionalines kompleksines biologinės įvairovės strategijas ar veiksmų planus.

Neseniai pradėtas strateginis dialogas dėl žemės ūkio ateities padės apsvarstyti, kaip remti perspektyvius pragyvenimo šaltinius, mažinti naštą ir užtikrinti konkurencingą ir tvarią maisto gamybą ateityje[79]. Įmonės ir finansų sektorius ir toliau vis labiau atsižvelgia į ekonomikos priklausomybę nuo gamtos ir biologinės įvairovės ir jos poveikį joms, taip pat su tuo susijusią verslo ir finansinę riziką, kylančią dėl biologinės įvairovės nykimo. Europos Centrinis Bankas ir nacionaliniai centriniai bankai dabar mano, kad su gamtos būklės blogėjimu ir biologinės įvairovės nykimu susijusios rizikos vertinimas neabejotinai patenka į jų įgaliojimų sritį, nes dauguma įmonių yra labai priklausomos nuo ekosisteminių paslaugų[80], pavyzdžiui, švaraus vandens, apdulkinimo ir klimato reguliavimo. Toliau darant pažangą gamtinio kapitalo apskaitos srityje turėtų pagerėti daugelio gamtos vertybių integravimo į politinius ir investicinius sprendimus procesas.

[75] COM(2023) 35 *final*.

[76] COM(2022) 156 *final*/2 , COM(2022) 541 *final*.

[77] COM(2021) 141 *final*/2.

[78] COM(2023) 102 *final*.

[79] Strateginis dialogas dėl ES žemės ūkio ateities. Europos Komisija (europa.eu).

[80] The Network for Greening the Financial System (NGFS) acknowledges that nature-related risks could have significant macroeconomic and financial implications; COM(2023) 376 *final*.

Į 2021–2027 m. ES daugiametį biudžetą pirmą kartą įtraukti **biologinės įvairovės finansavimo tikslai** (žr. 3.2 skirsnį). Iš nacionalinių įsipareigojimų įverčių matyti, kad ES sėkmingai siekia 7,5 proc. 2024 m. biologinės įvairovės finansavimo tikslo. Vis dėlto 2026 ir 2027 m. nustatytas 10 proc. biologinės įvairovės finansavimo tikslas gali būti nepasiektas. **Reikia daugiau investicijų į gamtą** tiek iš viešojo, tiek iš privačiojo sektoriaus šaltinių, įskaitant paskatas už gamtai palankų poveikį, pavyzdžiui, gamtos atkūrimą, gamtos procesais pagrįstus sprendimus ir tvaraus valdymo praktiką, *inter alia*, žemėtvarkos, miškotvarkos, gėlo vandens ir jūrų ekosistemų srityse.

Tarptautiniu lygmeniu Kunmingo ir Monrealio pasaulinė biologinės įvairovės strategija apima išsamų plataus užmojo tikslų ir veiksmų, kuriais siekiama sustabdyti biologinės įvairovės nykimą, rinkinį. Komisija rengiasi pateikti Pasaulinę biologinės įvairovės strategiją įgyvendinančius ES tikslus, susietus su esamuose ir siūlomuose teisės aktuose ir politikos srityse nustatytais įsipareigojimais. Pateiktoje informacijoje taip pat bus nurodytas ES ir Pasaulinės biologinės įvairovės strategijos tikslų suderinimo laipsnis.

Iš Komisijos atlikto **ES tikslų suderinimo su Pasauline biologinės įvairovės strategija** lygio vertinimo matyti, kad dabartinės politikos iniciatyvos ir neseniai pasiūlyti teisės aktai (dar laukiama, kol jie bus priimti) apima daugumą tikslų. Taip pat vykdomas darbas siekiant sukurti patikimą stebėsenos sistemą, kad būtų galima stebėti visų tikslų siekimo pažangą, pagerinti esamus duomenų srautus ir parengti modelius bei scenarijus, kuriais būtų grindžiamas darbas rengiant politikos galimybes ir priemones po 2030 m.

ES **tarptautinio vandenynų valdymo** darbotvarkėje įtvirtintas įsipareigojimas siekti plataus užmojo jūrų biologinės įvairovės tikslų. Sėkmingas **susitarimo dėl jūrų biologinės įvairovės išsaugojimo ir tausaus naudojimo nacionalinei jurisdikcijai nepriklausančiuose rajonuose** sudarymas yra svarbus laimėjimas mažinant atviros jūros taršą ir atkuriant jūrų gyvūniją pasaulio vandenynuose. Komisija įsipareigojo **padvigubinti tarptautinį biologinės įvairovės finansavimą**, taip prisidėdama prie 20 mlrd. USD tikslo iki 2025 m. Norint iki 2030 m. pasiekti 30 mlrd. USD tikslą, reikės daugiau išteklių ir pastangų, be kita ko, ir pasauliniu lygmeniu.

2.6 Gamybos ir vartojimo poveikio aplinkai ir klimatui mažinimas

ES pradėjo **esminę** savo vartojimo ir gamybos modelių **pertvarką** – kuria neutralaus poveikio klimatui ir efektyvaus išteklių naudojimo žiedinę ekonomiką, kuri būtų atspari tiekimo sukrėtimams, ir taip stiprina ES konkurencingumą bei strateginį savarankiškumą.

ES **vartojimo pėdsakas** viršijo planetos išgales ir 2010–2021 m. padidėjo 4 proc. Tai daugiausia lemia dabartiniai vartojimo modeliai **maisto, būsto ir transporto srityse**[81].

[81] https://eplca.jrc.ec.europa.eu/ConsumptionFootprintPlatform.html

Vandens trūkumas[82] daro poveikį beveik trečdaliui ES teritorijų ir yra viena pavojingiausių grėsmių visuomenei. Spaudimas **žemės užėmimo**[83] forma nesumažėjo.

Energijos suvartojimas sumažėjo dėl energijos vartojimo efektyvumo[84], o **atsinaujinantieji energijos ištekliai** per pastaruosius 17 metų padidėjo daugiau nei dvigubai[85]. Pramonė šiek tiek padidino **antrinių medžiagų naudojimą** ir šiek tiek sumažino išmetamą ŠESD kiekį. Žemės ūkis pamažu pereina prie **ekologinio ūkininkavimo**, tačiau šiame sektoriuje vis dar išmetama daug ŠESD ir oro teršalų. ES ūkiniams gyvūnams skirtų **antimikrobinių medžiagų** pardavimas sumažėjo, tačiau **maisto atliekų** kiekis nemažėja. Transporto sektoriuje **viešojo transporto** (autobusų ir traukinių) dalis 2020 m. sumažėjo dėl COVID-19 pandemijos, tačiau dabar atsigauna, o netaršių transporto priemonių dalis per pastaruosius penkerius metus gerokai padidėjo.

Dabar ES yra parengusi **integruotas pagrindinių gamybos sistemų strategijas, kuriomis siekiama paskatinti sisteminius pokyčius.** Tai yra: energetikos sąjunga, Žaliojo kurso pramonės planas, pažangaus ir tvaraus judumo strategija, renovacijos banga, bioekonomikos strategija ir strategija „Nuo ūkio iki stalo“ (išsamiau žr. pridedamą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą). ES ilgalaikėje konkurencingumo strategijoje[86] pabrėžiama, kad dabar yra lemiamas momentas sėkmingai įgyvendinti dvejopą žaliąją ir skaitmeninę pertvarką ir išlikti patrauklia vieta verslui.

ES klimato ir aplinkos strategijos, pavyzdžiui, nulinės taršos ir žiedinės ekonomikos veiksmų planai, apima **tikslų įgyvendinimo priemones pagrindiniuose sektoriuose**. Tai pasakytina ir apie Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį, kuriuo taip pat sprendžiamas žemės naudojimo keitimo klausimas. ES iniciatyvos, susijusios su gamtos atkūrimu ir dirvožemiu, apima plataus užmojo priemones, kuriomis siekiama renatūralizuoti **užimtą žemę** ir didinti žemės pajėgumą atlikti naudingas ekologines funkcijas (pvz., anglies dioksido saugojimą ir žemės apsaugą nuo užtvindymo, potvynių prevenciją, apdulkinimą). ES taksonomija skatina skirti privatų kapitalą šiems tikslams pasiekti. Įgyvendinant Europos semestrą taip pat pateikiamos gairės dėl reformų ir investicijų, kurių valstybės narės turėtų imtis, kad pasiektų ES aplinkos tvarumo tikslus.

Vanduo yra gyvybiškai svarbus išteklius, kuris jau patiria spaudimą daugelyje Europos vietų dėl netinkamo struktūrinio valdymo, netvaraus žemės naudojimo, hidromorfologinių pokyčių ir taršos. Klimato kaita stiprina šį spaudimą ir didina su vandeniu susijusią riziką – užsitęsiančias ar dažnesnes sausras ar itin gausius kritulius, kaip pabrėžiama Komunikate dėl su klimatu susijusios rizikos. Siekiant užtikrinti hidrologinį Europos atsparumą, labai svarbu apsaugoti ir atkurti vandens ciklą, skatinti išmaniai vandenį naudojančią ES ekonomiką ir visiems užtikrinti prieigą prie švaraus gėlo vandens.

[82] Šaltinis: EAA, https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme/indicators/24-water-scarcity-conditions-in/view.
[83] Šaltinis: EAA, https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme/indicators/23-land-take-net-land/view.
[84] Įskaitant Tarybos reglamentą (ES) 2022/1369 dėl koordinuotų dujų poreikio mažinimo priemonių.
[85] Eurostato duomenų rinkinys (nrg_cb).
[86] COM(2023) 168 *final*.

Remiantis skaičiavimais, visapusiškai taikant **žiedinės ekonomikos metodus papildomiems pramonės sektoriams**, visų pirma plieno, cemento, plastiko ir aliuminio, iki 2050 m. būtų galima 40 proc. sumažinti dėl pagrindinių pramonės medžiagų išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Šiuose sektoriuose, kuriuose sunku sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, ypač svarbu didinti anglies dioksido absorbavimą, be kita ko, natūraliais anglies dioksido absorbentais, kad būtų pasiektas poveikio klimatui neutralumas. ES ATLPS inovacijų fondas ir Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvos[87] atnaujinimas padės vykdyti žaliąją ES pramonės pertvarką ir remti inovacijas. Persvarstytoje Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje[88] sugriežtinti **bioenergijos tvarumo kriterijai**, be kita ko, teritorijose, kurių miško biomasę naudoti draudžiama.

Statybos, pastatų ir infrastruktūros sektoriai vis dar yra daugiausia energijos ir medžiagų suvartojantys sektoriai ES, kurie taip pat skatina žemės užėmimą bei dirvožemio sandarinimą. 2023 m. energetikos būklės ataskaitoje padaryta išvada, kad pastatų **sektorius turi gerokai paspartinti** perėjimą prie tvarios praktikos. Medžiagų naudojimas pastatuose galėtų sumažėti 30 proc., jei medžiagos būtų naudojamos efektyviau, visų pirma **prailginant esamų pastatų naudojimo trukmę** ir mažinant naujų pastatų poreikį. Socialinio klimato fondo[89] lėšomis yra remiama **būsto renovacija**, kuri suteikia abipusiškai naudingų galimybių siekiant klimato, socialinių ir energetikos tikslų, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamiausioms grupėms.

Maisto sektoriuje bus labai svarbu **remti ūkininkus, žvejus ir girininkus**, kad jie kartu pasiektų plataus užmojo tikslus. Novatoriškos finansavimo priemonės, pavyzdžiui, anglies dioksido sekvestraciją dirvožemyje didinančio ūkininkavimo ir ūkininkavimo išlaikant biologinę įvairovę metodai, gali būti **abipusiškai naudingi sprendimai**, nes juos taikant ūkininkams atlyginama už dirvožemio kokybės ir jo derlingumo, taip pat vandens kokybės ir prieinamumo išsaugojimą arba gerinimą. Siūlomais teisiškai privalomais 2030 m. maisto atliekų mažinimo tikslais[90] siekiama padėti sumažinti poveikį aplinkai ir klimatui. ES mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos sistema iš esmės remiamas perėjimas prie tvarių, sveikų ir įtraukių maisto sistemų.

ES turi geriau stebėti ir kuo labiau sumažinti galimą neigiamą poveikį aplinkai, susijusį su prekyba. 2021 m. ES, remdamasi Bazelio konvencija, nustatė **plastiko atliekų eksporto, importo ir vežimo ES viduje** taisykles. Plastiko atliekų eksportas iš ES į EBPO nepriklausančias šalis sumažėjo nuo maždaug 1 mln. tonų 2020 m. iki maždaug 0,5 mln. tonų 2022 m. Neseniai priimtu Atliekų vežimo reglamentu[91] ES žengė dar vieną svarbų žingsnį šia kryptimi. Šiuo metu vykstantis Reglamento dėl išankstinio pranešimo apie sutikimą[92] vertinimas padės parengti priemones, užtikrinančias, kad Europos Sąjungoje uždraustos pavojingos cheminės medžiagos nebūtų gaminamos eksportui.

[87] Direktyva (ES) 2010/75.
[88] Direktyva (ES) 2023/2413.
[89] Reglamentas (ES) 2023/955.
[90] COM(2023) 420 *final*.
[91] https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0087_LT.html
[92] Reglamentas (ES) Nr. 649/2012, L 201/60.

3. PAŽANGA, SUSIJUSI SU PASIRINKTOMIS REIKIAMOMIS SĄLYGOMIS

Atlikdama laikotarpio vidurio peržiūrą Komisija analizavo pažangą, padarytą taikant reikiamas sąlygas, suskirstytas pagal pagrindinius uždavinius. Pridedamame Komisijos tarnybų darbiniame dokumente pateikiama išsamesnė informacija apie kitas reikiamas sąlygas, nurodytas 8-ojoje aplinkosaugos veiksmų programoje.

3.1 Įgyvendinimas, vykdymo užtikrinimas ir aplinkos apsaugos teisės viršenybė

Veiksmingas galiojančių teisės aktų įgyvendinimas yra labai svarbus veiksnys siekiant daryti poveikį vietoje, visų pirma įgyvendinant pagal žaliojo kurso teisės aktų sistemą priimtas plataus užmojo priemones. Iki galo įgyvendinus ES aplinkos teisės aktus, ES ekonomika kasmet galėtų sutaupyti apie 55 mlrd. EUR sveikatos priežiūros išlaidų ir tiesioginių aplinkos srities išlaidų[93]. 2022 m. aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūroje patvirtinta, kad kai kuriose srityse padaryta didelė pažanga, tačiau jos vis dar nepakanka. 20 proc. visų Komisijos nagrinėtų pažeidimų bylų vis dar yra susijusios su aplinkos politika. **Teisės viršenybės principo laikymasis** taip pat yra visuomenės pasitikėjimo politiniu procesu klausimas. Persvarsčius Orhuso reglamentą dėl teisės kreiptis į teismą[94] pagerėjo ir sustiprėjo pilietinės visuomenės vykdoma ES aktų kontrolė. Direktyva dėl nusikaltimų aplinkai[95], dėl kurios neseniai susitarta, suteikiamas pagrindas patraukti baudžiamojon atsakomybėn už naujus nusikaltimus aplinkai ir skirti suderintas sankcijas, remiantis bendrais kriterijais.

Norint panaikinti įgyvendinimo atotrūkį, reikės didelių pastangų stiprinant **administracinius gebėjimus** ir sukuriant tvirtesnius **valdymo mechanizmus**. Su aplinkos klausimais susijusių individualių ir kolektyvinių teisių užtikrinimo lygis ES yra nevienodas.

Ir toliau bus labai svarbu bendradarbiauti su valstybėmis narėmis, siekiant padidinti įgyvendinimo darbo veiksmingumą ir efektyvumą[96]. Komisija toliau teiks valstybėms narėms techninę paramą, be kita ko, susijusią su reformų rengimu ir įgyvendinimu pagal techninės paramos priemonę.

3.2 Pertvarkos finansavimas

Žaliasis kursas suteikė **postūmį sutelkti viešojo**[97] **ir privačiojo sektorių finansavimą** pertvarkai.

2021–2027 m. ES daugiametis biudžetas remia Žaliojo kurso tikslus, nes nustato plataus užmojo 30 proc. klimato srities tikslą, kuris, kaip dabar atrodo, bus viršytas (numatoma skirti 32,6 proc.). 37 proc. klimato srities tikslas taip pat nustatytas Ekonomikos gaivinimo ir

[93] Tyrimas *The costs of not implementing EU environmental law study*, ES leidinių biuras (europa.eu) .

[94] Reglamentas (ES) 2021/1767.

[95] COM(2021) 851 *final*.

[96] Žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą SWD(2023) 254 *final* dėl to, kaip Komisija stebi ES teisės taikymą.

[97] Valstybių narių viešasis finansavimas turi atitikti valstybės pagalbos taisykles, taikomas ir pasidalijamojo valdymo ES fondams.

atsparumo didinimo priemonei (pagrindinei „NextGenerationEU“ priemonei), kuria sutelkiamas papildomas finansavimas, siekiantis daugiau kaip 42 proc. visų investicijų į klimato sritį ir aplinką. Taip buvo sukurta didelė sinergija, kylanti iš investicijų į žiedinę ekonomiką klimato ir biologinės įvairovės labui ir investicijų į biologinę įvairovę siekiant nulinės taršos arba prisitaikymo prie klimato kaitos.

Siekiant užtikrinti, kad ES investicijos būtų perspektyvios, labai svarbus **reikšmingos žalos nedarymo** principas. Komisija paskelbė gaires, kaip šį principą taikyti naudojant Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę, o šiuo metu formuoja nuoseklų požiūrį į jo taikymą kitoms ES finansavimo priemonėms (pvz., Socialiniam klimato fondui, sanglaudos politikai, programai „InvestEU“) ir persvarstytam Finansiniam reglamentui[98], ir siekia, kad šis principas būtų taikomas visam ES biudžetui.

Taikant ES tvaraus finansavimo sistemą, įskaitant ES taksonomiją, sukurtas skaidrumas padeda **perskirstyti privačiojo kapitalo srautus** ir **sumažinti** tvarios veiklos ir investicijų **kapitalo sąnaudas**. Gerinant informavimą apie klimato kaitos ir gamtos būklės blogėjimo teikiamas galimybes ir finansinę riziką[23], finansų rinkos taps pajėgios visapusiškai prisidėti prie pertvarkos finansavimo. Naujausi ES tvaraus finansavimo sistemos poveikio įrodymai iš esmės teikia vilčių[99], o tai taip pat patvirtina, pavyzdžiui, **reikšmingas žaliųjų obligacijų dalies, palyginti su visomis ES obligacijomis, padidėjimas**: nuo 0,6 proc. 2014 m. iki 8,9 proc. 2022 m. Vis dėlto, kaip nurodoma Komunikate dėl 2040 m. tikslo, vis dar reikia imtis tolesnių veiksmų[100].

Yra galimybių imtis tolesnių veiksmų siekiant priversti teršėjus mokėti. Pavyzdžiui, Komisija pasiūlė į Miesto nuotekų valymo direktyvos peržiūrą įtraukti didesnės gamintojo atsakomybės principą. Taip pat prisiimti nauji įsipareigojimai, susiję su **rinkos priemonėmis**, ir yra kilęs susidomėjimas jomis, ypač nacionaliniu lygmeniu, siekiant nukreipti investicijas į žaliuosius ir klimato srities tikslus.

Tai galėtų padėti sustabdyti **aplinkosaugos mokesčių dalies, palyginti su bendromis mokestinėmis pajamomis, sumažėjimą** (nuo 6,0 proc. 2010 m. iki 5,5 proc. 2021 m.) dėl politinių sunkumų įgyvendinant mokesčių sistemos pakeitimus ir susijusių socialinių bei ekonominių iššūkių[101]. Su tarša ir pirminių išteklių naudojimu susiję mažiau nei 4 proc. visų aplinkosaugos mokesčių, o su energetika ir transportu – daugiau nei 96 proc.

Žaliasis kursas skatina didesnį **žaliojo biudžeto sudarymo priemonių** naudojimą, siekiant viešąsias investicijas, vartojimą ir apmokestinimą nukreipti į žaliuosius prioritetus ir atsisakyti žalingų subsidijų. **Žaliųjų viešųjų pirkimų** taisyklės tampa vis labiau privalomos (pvz., pagal naujausias iniciatyvas dėl baterijų, pastatų energinio naudingumo[102], statybos produktų[103] ir tvarių produktų). Nepaisant šio darbo, subsidijos iškastiniam kurui 2015–2021 m. laikotarpiu

[98] Reglamentas (ES) 2022/2434.
[99] Žr., pvz., Platform on Sustainable Finance report on a compendium of market practices - European Commission (europa.eu).
[100] COM(2024) 63 *final*.
[101] Eurostato duomenų rinkinys (ten00141).
[102] COM(2021) 802 *final*.
[103] COM(2022) 144 *final*.

beveik nepakito ir sudarė apie 56 mlrd. EUR (2022 m. kainomis); beveik pusė jų panaudota naftai subsidijuoti, o daugiau kaip ketvirtadalis – gamtinėms dujoms subsidijuoti.

Reaguojant į energijos kainų krizę, **subsidijos iškastiniam kurui 2021–2022 m. padidėjo beveik 120 proc.** Pagal Valdymo reglamentą[104] valstybės narės teikia ataskaitas dėl **visų energijos subsidijų**. Komisija taip pat rengia metodiką, pagal kurią pranešama apie ne energijai skirtas aplinkai kenksmingas subsidijas.

Mažinti išmetamųjų teršalų kiekį padeda anglies dioksido apmokestinimas, pavyzdžiui, ES ATLPS. Iš mokesčių valstybės narės gauna pajamų kovoti su klimato kaita ir pramonės inovacijoms bei namų ūkiams remti siekiant įgyvendinti sąžiningą pertvarką. Per pirmuosius tris etapus ES ATLPS inovacijų fondas skyrė 6,5 mlrd. EUR maždaug 100-ui novatoriškų mažo anglies dioksido kiekio technologijų bandomųjų projektų ir parodomųjų įrenginių.

Nors viešojo ir privačiojo sektorių žaliųjų investicijų lygis labai padidėjo, ES mastu **vis dar yra didelė investicijų į aplinkos apsaugą spraga**, kuri laikotarpiu iki 2030 m. sieks 95–145 mlrd. EUR per metus[105].

3.3 Integruoto politikos formavimo valdymas

Įvairiomis **plataus užmojo ES valdymo iniciatyvomis skatinama integruoti** visuomenės, su aplinka ir klimatu susijusių problemų **sprendimus** valstybėse narėse. Pavyzdžiui, integruoti žiediškumą į nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus ir ES konkurencingumo strategiją, užtikrinant gamtos procesais pagrįstų sprendimų įtraukimą į nacionalines prisitaikymo prie klimato kaitos strategijas, į miestų žalinimo planus, apimančius apstatytą aplinką, žaliąją infrastruktūrą, ir į žemės naudojimo strategijas ir (arba) planus.

ES metinis makroekonominio valdymo sistemos ciklas, **Europos semestras,** dabar apima darnaus vystymosi tikslus ir ES atsparumo rodiklių suvestinę. Jos struktūra orientuota į **konkurencinga tvarumo sistemą**, kuri apima pagrindinių pramonės šakų (energetikos, mobilumo, žemės ūkio maisto produktų, apstatytos aplinkos) perėjimą prie žiedinės ekonomikos modelių ir anglies dioksido poveikio neutralumo. Ji taip pat apima gamtos apsaugą, hidrologinį atsparumą, investicijų į aplinką spragas, socialinius ir užimtumo aspektus vykdant sąžiningą ir įtraukią pertvarką, laipsnišką aplinkai kenksmingų subsidijų panaikinimą ir principą „teršėjas moka“, įskaitant mokesčius. Tai atsispindi 2023 m. konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose, kuriose daug dėmesio skiriama žaliajai pertvarkai, visų pirma energetikos pertvarkai ir žaliesiems įgūdžiams, taip pat pramonės ir apstatytai aplinkai daugumoje valstybių narių. Ateityje daugiau dėmesio gali būti skiriama ir kitiems aplinkos prioritetams.

[104] Reglamentas (ES) 2018/1999.

[105] Su sąlyga, kad atitinkamos bazinės investicijos, t. y. energetikos, transporto, pramonės ar žemės ūkio sektoriuose, bus įgyvendintos ir atneš būtiną papildomą naudą aplinkai.

3.4 Tvarūs verslo modeliai siekiant atsparios ekonomikos

Sveikos ekosistemos yra mūsų ekonomikos pagrindas. **Įmonės yra labai priklausomos nuo gamtos išteklių**: 72 proc. iš 4,2 mln. euro zonos įmonių yra labai priklausomos nuo bent vienos su gamta susijusios paslaugos, pavyzdžiui, apdulkinimo, švaraus vandens, geros būklės dirvožemio ar medienos[106].

Tikimasi, kad įgyvendinant žaliojo kurso teisės aktus **padidės užimtumas ir bendroji pridėtinė vertė žaliosios ekonomikos sektoriuose**, todėl padidės ir ES konkurencingumas. Per vieną po kitos mus ištikusias krizes įsitikinta, kad šie sektoriai yra labai atsparūs ir pralenkia visą ekonomiką. Vis dėlto žalioji ekonomika ir toliau sudaro mažiau nei 3 proc. ES ekonomikos[107].

Priimant verslo ir investicijų sprendimus pernelyg dažnai vis dar neatsižvelgiama į gamtos indėlį ir vertę. Siekiant ištaisyti šią padėtį, reikės tvirtų partneryščių su verslu ir pagal ES taisykles nustatytų joms tinkamų lyginamųjų rodiklių. Neseniai pradėta iniciatyva dėl ekologiškumo teiginių sprendžia ekologinio manipuliavimo rizikos problemą, kurią galima įveikti naudojant standartizuotas metodikas. **Direktyva dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo**[108] ir siūloma **Direktyva dėl įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo**[109] remia atsakingą įmonių elgesį visose vertės grandinėse ir užkerta kelią neigiamam ES ir joje veikiančių ne ES įmonių verslo veiklos socialiniam poveikiui, poveikiui klimatui ir aplinkai, jį švelnina ir sprendžia su juo susijusias problemas. Didesniu mastu taikant **naujas įmonių gamtinio kapitalo valdymo apskaitos metodikas** būtų gaunama duomenų, padedančių įmonėms atskleisti informaciją, pavyzdžiui, pagal Direktyvą dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo. Reikia imtis daugiau veiksmų, kad įmonėms būtų lengviau vykdyti savo pareigas teikti informaciją.

Siekiant remti tvarius verslo modelius, ne mažiau svarbu **gerinti** ES startuolių ir veiklą plečiančių įmonių **galimybes gauti finansavimą**, skatinti mokslinius tyrimus ir inovacijas, **ugdyti įgūdžius ir tiekti reikalingas ypatingos svarbos žaliavas**.

3.5 Teisinga pertvarka ir teisingumas aplinkos srityje

Aplinkos būklės blogėjimo ir taršos poveikis ES piliečiams ES valstybėse narėse ir tarp jų pasiskirstęs netolygiai. Klimato kaita, pavojai aplinkai ir susijusi rizika sveikatai bei darbo rinkos pokyčiai **daro neproporcingai didelį poveikį pažeidžiamoms grupėms** – tiek pažeidžiamoms dėl socialinių ir ekonominių priežasčių, sveikatos, amžiaus, lyties, tiek dėl to, kad jos priklauso mažumai. Tai **silpnina socialinę sanglaudą** ir mažina pasitikėjimą vyriausybėmis, taigi ir pertvarkos gyvybingumą.

ES **teisingos pertvarkos darbotvarke** siekiama visiems naudingų pokyčių. Teisingos pertvarkos mechanizmas – tai fondas, kurio paskirtis – remti darbuotojus ir piliečius, gyvenančius regionuose, kuriuos labiausiai paveikė pertvarka (fondui skirta bent

[106] COM(2023) 376 *final*.
[107] Eurostato duomenų rinkinys (env_ac_egss2).
[108] Direktyva (ES) 2022/2464.
[109] COM(2022) 71 *final*.

100 mlrd. EUR). Taikant apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą (ATLPS) mažinamas išmetamųjų teršalų kiekis ir valstybės narės gauna pajamų kovai su klimato kaita. Iš ATLPS lėšomis finansuojamo **Socialinio klimato fondo** bus sutelkta 87 mlrd. EUR pažeidžiamiems namų ūkiams, transporto naudotojams ir labai mažoms įmonėms remti. Atlikus pirmąjį įvertinimą[110], kaip įgyvendinama Tarybos rekomendacija dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo[111], matyti, kad valstybės narės pradeda įgyvendinti sąžiningos pertvarkos priemones, bet jos įvairiose šalyse labai skiriasi ir gali būti tobulinamos.

2020–2025 m. ES **lyčių lygybės** strategijoje ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonėje sprendžiami lyčių lygybės ir daugialypės nelygybės šiame procese klausimai[112]. Pagal **ES įgūdžių darbotvarkę** remiamos visų amžiaus grupių besimokančių asmenų ir darbuotojų švietimo, mokymo ir mokymosi visą gyvenimą galimybės.

Aplinkos ir socialinio aspekto **įrodymų bazė** apskritai dar nėra pakankamai išplėtota, išskyrus kelias išimtis. 2007–2020 m. **su oro tarša susijusi nelygybė** nesumažėjo. Skurdžiausiuose regionuose (kuriuose vienam gyventojui tenkantis BVP priklauso 20 proc. mažiausių BVP vienam gyventojui įverčių) KD2,5 lygis nuolat yra maždaug trečdaliu didesnis už vidurkį, o greito pagerėjimo perspektyvos yra menkos. Žmonės, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, turi mažiau galimybių gauti kokybiško geriamojo vandens ir kokybiškas sanitarijos paslaugas[113].

Didesnis informuotumas apie **žaliosios ekonomikos potencialą kurti darbo vietas** galėtų padidinti visuomenės paramą. 2021 m. žiedinėje ekonomikoje dirbo 4,3 mln. žmonių, t. y. 11 proc. daugiau nei 2015 m.[114], o susijusi pridėtinė vertė padidėjo 27 proc. ir sudaro apie 299 mlrd. EUR[115]. Vien švaraus vandens, atliekų ir valymo sektoriuje dirba apie 1 mln. žmonių, o investicijos į švarias technologijas skatina darbo vietų kūrimą.

Padidėjo suvokimas, kad reikia apsaugoti **pažeidžiamas grupes** (pavyzdžiui, pagal siūlomą oro kokybės direktyvą ir Miesto nuotekų direktyvą), ir žinios apie **Europos socialinių teisių ramstyje** įtvirtintų teisių dėl galimybės naudotis vandens ištekliais įgyvendinimą. Šie pokyčiai suteikia galimybę imtis aktyvesnių veiksmų siekiant teisingumo aplinkos srityje. Pasauliniu lygmeniu ES pirmoji sukūrė Teisingos energetikos pertvarkos partnerystes su Pietų Afrika, Indonezija, Vietnamu, Senegalu ir Indija. Per COP28 sukurta Teisingos pertvarkos darbo programa sudarys sąlygas keistis informacija apie teisingos pertvarkos vyksmą.

[110] Pagrindinės EMCO ir SAK nuostatos dėl Tarybos rekomendacijos dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo įgyvendinimo pdf (europa.eu).

[111] 2022 m. birželio 16 d. Tarybos rekomendacija dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo (2022/C 243/04).

[112] Dėl lyčių ir aplinkos sąsajų žr. EIGE 2023 m. lyčių lygybės indeksą.

[113] Žr.: Europos Komisija, Galimybė naudotis pagrindinėmis paslaugomis (Europos socialinių teisių ramstis). Įrodymai iš ES valstybių narių. Galutinė apibendrinamoji ataskaita, 2023 m.

[114] Eurostato duomenų rinkinys (cei_cie011).

[115] Eurostato duomenų rinkinys (cei_cie012).

3.6 Aplinkos ir sveikatos ryšys

Gerėja suvokimas apie gamtos ir biologinės įvairovės vaidmenį apsaugant žmonių sveikatą ir užtikrinant jų gerovę. Nuo 2021 m. Europos klimato ir sveikatos stebėjimo centras remia bendradarbiavimą klimato kaitos poveikio žmonių sveikatai klausimais, o EAA parengtame Sveikatos ir aplinkos atlase pateikiami poveikį aplinkai rodantys žemėlapiai.

Vienas iš dešimties pirmalaikės mirties atvejų Europoje gali būti susijęs su tarša – ji daro didesnį poveikį nepalankioje padėtyje esančioms ir pažeidžiamoms gyventojų grupėms. Manoma, kad dėl aplinkos priežasčių Europoje kasmet **nuo vėžio miršta daugiau kaip ketvirtadalis milijono žmonių**, o tarša daro ypač žalingą poveikį **mažiems vaikams**[116]. Komunikate dėl visapusiško požiūrio į psichikos sveikatą[117] pabrėžiamas oro taršos ar toksinių cheminių medžiagų poveikis visuomenės **psichikos sveikatai** ir teigiamas švarios aplinkos poveikis tiek fizinei, tiek psichikos sveikatai.

Mokslininkai vis labiau nerimauja dėl galimo **mikroplastikų** poveikio žmonių sveikatai ir įspėja, kad cheminių medžiagų poveikis gali sukelti **reprodukcinės ir vystymosi sveikatos** problemų, įskaitant nevaisingumą, savaiminį abortą, nenormalų vaisiaus vystymąsi ir ankstyvą lytinę brandą.

Koncepcijoje „Viena sveikata“ pripažįstama, kad visuomenės sveikata ir naminių bei laukinių gyvūnų, augalų ir visos aplinkos sveikata yra tarpusavyje susijusios. Ši koncepcija įtraukta į ES iniciatyvas, pavyzdžiui, strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ ir Vaistų strategiją, apimančias veiksmus, kuriais siekiama sumažinti bendrą antimikrobinių medžiagų naudojimą, be kita ko, gyvulininkystėje, siekiant užkirsti kelią atsparumui antimikrobinėms medžiagoms.

Pasauliniu lygmeniu ES jau ankstyvuoju etapu rėmė koncepciją „Viena sveikata“ pagal Biologinės įvairovės konvenciją ir keturšalį aljansą (FAO, UNEP, PSO ir WOAH). **COP28 deklaracijoje dėl klimato ir sveikatos**[118] šalys įpareigojamos spręsti su klimatu susijusio poveikio sveikatai problemą ir skatinti bendradarbiavimą sprendžiant su koncepcija „Viena sveikata“ susijusius klausimus.

3.7 Skaitmenizacija

8-ojoje aplinkosaugos veiksmų programoje pabrėžiama, kad skaitmenizacija turi neišnaudotą potencialą paspartinti pertvarką.

Įgyvendinant **Žaliųjų duomenų erdvės iniciatyvą** ir peržiūrint dalijimosi aplinkos geoerdviniais duomenimis taisykles („GreenData4All“) siekiama suteikti galimybę susipažinti su atitinkamais aplinkos duomenimis, kad būtų sustiprintas įrodymais grindžiamas politikos formavimas ir įgyvendinimas.

Vienas konkretus pavyzdys – naujasis **skaitmeninis gaminio pasas**, kuris yra ES strategijos „Prie skaitmeninio amžiaus prisitaikiusi Europa“ rezultatas. Gaminio pasas padės naudoti

[116] COM(2021) 44 *final*.
[117] COM(2023) 398 *final*.
[118] Focus on Health at COP 28 (who.int).

mažiau medžiagų ir energijos, sumažins išmetamųjų teršalų kiekį, atliekų kiekį ir net skatins dematerializavimą.

Reikia imtis tolesnių skaitmenizacijos veiksmų, kad valstybėms narėms ir įmonėms **būtų lengviau teikti** aplinkos ir klimato sričių veiklos rezultatų **ataskaitas**.

Skaitmenizacijos veiksmai gali ne tik padėti vyriausybėms, bet ir suteikti visuomenės nariams galių padėti stebėti aplinkos būklę. Išnaudojant **visą šiuolaikinių duomenų rinkimo ir analizės potencialą** (be kita ko, pasitelkiant programos „Copernicus“ palydovus) bus sustiprinta 8-osios aplinkosaugos veiksmų programos stebėsenos ir ataskaitų teikimo sistema. Taikant **piliečių mokslo** metodus galima didinti informuotumą, pasiekti, kad visuomenė darytų spaudimą vyriausybėms, ir prisidėti prie prognozavimo aplinkos srityje.

Kadangi skaitmenizacijos poveikis aplinkai sparčiai didėja, bus labai svarbu kovoti su galimais **aplinkos apsaugos trūkumais** (dėl susijusio energijos suvartojimo didėjimo ir elektroninių įtaisų gamybos, naudojimo ir šalinimo).

3.8 Įgyvendinimas pasauliniu mastu

Klimato kaitą ir biologinės įvairovės nykimą lemiantys veiksniai yra pasaulinio masto, o daugelis taršos formų yra tarpvalstybinės. ES negali pasiekti savo klimato ir aplinkos sričių tikslų veikdama viena.

Žaliasis kursas suteikė naują postūmį ES pasauliniams žaliesiems ir klimato srities veiksmams. **Žaliojo kurso diplomatija** skatino visame pasaulyje įgyvendinti klimato, energetikos ir aplinkos tikslus, o po COVID-19 pandemijos – **tvarumą pasaulio ekonomikos atsigavimo procese**. ES sukūrė **žaliuosius aljansus** su Japonija, Norvegija ir Kanada ir **žaliąsias partnerystes** su Korėja ir Maroku. . Be to, ES sustiprino bendradarbiavimą su panašiai mąstančiais paramos teikėjais ir sukūrė Teisingos energetikos pertvarkos partnerystes su Pietų Afrika, Vietnamu, Indonezija ir Senegalu, kartu suaktyvindama bendravimą su keliomis kitomis šalimis bei regioninėmis grupėmis. Daugiašaliu lygmeniu svarbiausi įvykiai tarptautinio bendradarbiavimo srityje buvo **Kunmingo ir Monrealio pasaulinės biologinės įvairovės strategijos** priėmimas per 15-ąją Biologinės įvairovės konvencijos šalių konferenciją ir **Sutarties dėl nacionalinei jurisdikcijai nepriklausančių rajonų jūrų biologinės įvairovės** priėmimas. JT **klimato kaitos konferencijose COP27 ir COP28** buvo padaryta pažanga – priimti bendros pažangos įvertinimo įsipareigojimai padvigubinti energijos vartojimo efektyvumą ir triskart padidinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos pajėgumus ir Pasaulinis įsipareigojimas dėl metano, apimantis energetikos, atliekų ir žemės ūkio sektorius. Kiti svarbūs laimėjimai buvo JT pasaulinė cheminių medžiagų sistema, 2023 m. JT konferencija vandens klausimais ir derybų dėl tarpvyriausybinio mechanizmo, skirto taršai plastiku panaikinti, pradžia. Dėl Europos žaliojo kurso taip pat buvo priimti nauji ES teisės aktai (dėl miškų naikinimo, PADKM ir kt.), kuriais siekiama sukurti tvaresnes tiekimo grandines ir taip tarptautiniu mastu aktyviau dalyvauti sprendžiant konkrečius klausimus, be kita ko, ES prekybos politikos srityje. Iš pirmosios 2023 m. **ES atliktos savanoriškos Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimo pažangos peržiūros** matyti, kad ES yra

visapusiškai įsipareigojusi įgyvendinti 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT) ir siekdama jų padarė pažangą[119].

Atsižvelgiant į dabartinius iššūkius **daugiašališkumui**, kylančius dėl blogėjančių geopolitinių santykių, labai svarbu **sutelkti trečiąsias šalis** siekti bendrų klimato ir aplinkos sričių tikslų. ES turi pasitelkti savo diplomatinius tinklus, politinę įtaką, technologines ekspertines žinias, mokymo priemones ir finansinius išteklius, kad galėtų **bendrauti su vyriausybėmis ir įmonėmis** ir padėti **didinti pasaulinį atsparumą**, kad būtų išvengta nestabilumo, maisto stygiaus, gyventojų perkėlimo ir priverstinės migracijos ir būtų skatinamas visuotinis darnus vystymasis visais jo aspektais. Taip pat būtina **bendrai finansuoti teisingą pertvarką pasauliniu lygmeniu**.

4. PAŽANGOS VERTINIMAS

Siekdama įvertinti pažangą ir sudaryti palankesnes sąlygas aukšto lygio strateginei politinei komunikacijai, Komisija, pasikonsultavusi su suinteresuotaisiais subjektais, pristatė **8-ojo aplinkos veiksmų plano stebėsenos sistemą**[120]. Ji apima 28 pagrindinius rodiklius, kuriais remiantis nustatomas strateginis požiūris į sisteminių pokyčių stebėjimą vietoje, visapusiškai atsižvelgiant į konkretiems sektoriams skirtas klimato ir aplinkos stebėsenos priemones. EAA, remdamasi pasirinktais pagrindiniais rodikliais, skelbs **metines stebėsenos ataskaitas**.

Kaip reikalaujama pagal 8-ąją aplinkosaugos veiksmų programą, stebėsenos sistema turėtų išlikti stabili, kad būtų užtikrinta atskaitomybė. Ji buvo patvirtinta 2022 m., tad joje taikomi pagrindiniai rodikliai vis dar atitinka paskirtį. Vis dėlto šiuo metu tobulinami dabartiniai rodikliai ir kuriami nauji (žr. pridedamą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą), o ateityje būtų galima apsvarstyti galimybę stebėsenos sistemą atnaujinti.

Per pastaruosius kelerius metus Komisija sukūrė kelias **naujas kompleksines stebėsenos sistemas**, kad būtų vertinama pažanga, susijusi su sisteminiais pokyčiais, įskaitant pažangą, padarytą siekiant DVT ir atsparumo. Rengdama šias sistemas Komisija naudojo dabartinių teminių stebėsenos sistemų, įskaitant 8-osios aplinkosaugos veiksmų programos stebėsenos sistemą, klimato ir aplinkos sričių rodiklius. Šie rodikliai taip pat naudojami Europos semestre. Šiuo metu kuriama sistema, pagal kurią būtų **vertinama pažanga neapsiribojant BVP**. Tai būtų tvarios bei įtraukios gerovės rodiklių suvestinė.

5. IŠVADOS

ES pagal Žaliąjį kursą ir laikydamasi 8-osios aplinkosaugos veiksmų programos nustatė plataus užmojo ilgalaikius tikslus, iniciatyvas ir pamatinius teisės aktus. Taip ES pradėjo judėti **tinkama trajektorija** kurdama nulinio poveikio klimatui, švarią, gamtai palankią ir žiedinę ekonomiką. Dabar ji turi tvirtą teisinę sistemą, kurią sudaro klimato ir aplinkos sričių tikslai ir

[119] COM(2023) 700 *final*.
[120] COM(2019) 640 *final*.

tarpsektoriniai teisės aktai, kuriais siekiama paspartinti pertvarką pagrindiniuose ekonomikos sektoriuose, pavyzdžiui, energetikos, pramonės ir transporto. Dauguma iniciatyvų dar nėra iki galo įgyvendintos. Todėl **vertinti visą jų poveikį aplinkai dar per anksti**.

Komunikate „Europos žaliasis kursas“ nustatomas toks ES kelias į tvarią ateitį, kuriuo einant būtų išvengta negrįžtamų socialinių, klimato ir aplinkos poslinkių, kurie pakenktų ekonomikai ir visuomenei. Tai sisteminė strategija, įgyvendinama visapusiškai atsižvelgiant į 8-osios aplinkosaugos veiksmų programos prioritetinius tikslus ir reikiamas sąlygas. Ji grindžiama klimato, aplinkos, socialinių, pramonės ir konkurencingumo tikslų sinergija, o pažanga vienoje srityje sukuria sverto poveikį kitose srityse.

Žiedinės ekonomikos ir nulinės taršos iniciatyvos paskatins teigiamus pokyčius, padėsiančius sušvelninti klimato kaitą ir apsaugoti biologinę įvairovę. Gamtos apsauga teikia papildomos naudos švelninant klimato kaitą ir prisitaikant prie jos. Efektyvaus išteklių naudojimo ekonomika mažina spaudimą ekosistemoms, padeda išlaikyti ilgalaikį konkurencingumą ir didinti atsparumą išorės sukrėtimams. 8-osios aplinkosaugos veiksmų programos 2050 m. vizija yra teisingos ir sąžiningos žaliosios pertvarkos ES ir už jos ribų pagrindas, grindžiamas kartų atsakomybe.

Reikės visų lygmenų valdžios institucijų ir privačiojo sektoriaus pastangų siekiant užtikrinti, kad įstatymai darytų poveikį vietoje, ir **paspartinti** išmetamųjų teršalų kiekio mažinimą, biologinės įvairovės apsaugą ir atkūrimą, taip pat švarių ir žiedinių sprendimų diegimą.. Siekiant sėkmingai įgyvendinti politiką ir reglamentavimo sistemą labai svarbūs supaprastinimas, modernizavimas ir skaitmenizacija bei tinkamas finansavimas. Taip pat labai svarbu suprasti ir įveikti įgyvendinimo sunkumus, kad teisinė sistema įsitvirtintų, darytų poveikį ir užtikrintų visų susijusių šalių pritarimą. Visi sektoriai ir grupės turi matyti, kokią naudą jiems teikia žalioji pertvarka.

Šiuo tikslu Komisija toliau glaudžiai bendradarbiaus su valstybėmis narėmis ir visais suinteresuotaisiais subjektais. Šio darbo, vykdomo siekiant padėti pagrindinėms grupėms suprasti su klimatu ir aplinka susijusią riziką ir didinti jų paramą priemonėms, kurių reikia atsparumui ir ilgalaikiam tvarumui kiekviename socialinio ir ekonominio spektro segmente didinti, pavyzdžiai yra dialogai su ekonominės veiklos vykdytojais ir socialiniais partneriais ir piliečių forumai[121].

Norint paskatinti žaliąją pertvarką ES ir pasiekti poveikio klimatui neutralumo tikslą, reikia didelių investicijų. Žaliosios pertvarkos finansavimas yra labai svarbus siekiant išvengti išlaidų, susijusių su klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimu, dėl kurio nyksta ekonomiką ir visuomenę palaikančios ekosisteminės paslaugos. Siekiant panaikinti finansavimo deficitą, reikia viešojo ir privačiojo sektorių investicijų ir turėtų būti laipsniškai atsisakyta subsidijų iškastiniam kurui bei kitų aplinkai kenksmingų subsidijų.

Investuotojai ir pramonė vis labiau įsitraukia ir supranta, ką tvarumas reiškia jų verslo modelių ateičiai ir kokius strateginius sprendimus jie turi priimti ilguoju laikotarpiu. Kad žalioji

[121] Piliečių dalyvavimo platforma. Europos Komisija (europa.eu).

pertvarka būtų įgyvendinta, ją reikės geriau integruoti į ekonomikos koordinavimo mechanizmus, pavyzdžiui, makroekonominį koordinavimą ir Europos semestrą.

Galiausiai labai svarbu imtis pasaulinio masto veiksmų su klimato kaita susijusiems ir aplinkos apsaugos tikslams įgyvendinti. ES ėmėsi iniciatyvos, kad klimato kaita, biologinės įvairovės nykimas, o pastaruoju metu ir tarša plastiku bei hidrologinis atsparumas būtų labai svarbus tarptautinės darbotvarkės punktas. Ji telkia tarptautinę bendruomenę, kad būtų įgyvendinta 8-osios aplinkosaugos veiksmų programos vizija – gyventi gerai pagal mūsų planetos išgales.